

ZEMLJA JE EMANET KOJI TREBA BRIŽLJIVO ČUVATI

Vehid ARNAUT

Ured za zekat Rijaseta Islamske zajednice
arnautvehid@yahoo.com

SAŽETAK: Bosna i Hercegovina se susreće sa sve većim problemom neobrađene i napuštene zemlje, što uzrokuje nedostatak hrane, pad stočnog fonda, ali i otuđenost čovjeka od njegove misije “halife” – namjesnika, ka “gospodar” ili “posjedniku” Zemlje i njenih blagodati. Ovim radom smo analizirali univerzalne poruke islama o potrebi obrađivanja zemlje, kulturi sijanja, međusobnom potpomaganju, kao i propisima zekata na poljoprivredne proizvode kojima se iskazuje emaptija prema socijalno ugroženim članovima društva. Proces migracije selo-grad donio je averziju prema poljoprivredi kao nekonkurentnoj i niže vrijednoj ljudskoj aktivnosti, na što treba upozoravati, jer od zemlje smo stvoreni, iz nje crpimo hranu i ona je samim tim sastavni dio svakog od nas, a u nju nam se svima valja i vratiti.

Ključne riječi: Zemlja, čovjek, obrada zemlje, kultivisanje, iznajmljivanje, ustupanje, davanje, zekat na poljoprivredne proizvode, plodovi, imovina

Uvod

Dolaskom na Zemlju, nakon boravka u Džennetu, čovjek se susreo s novom realnošću i izazovima u kojima je trebao potvrditi puninu svoje ljudske osobenosti. Zemlja koja mu je podarena kao emanet da na njoj bude halifa – Božiji namjesnik (El-Bekare, 30), pružala mu je sve potrebno za življenje na njoj (El-Mulk-15), ali za sve je trebalo ulagati trud i proliti kaplje znoja. Zemlja je kao pojam u Kur'anu spomenuta na 451 mjestu i opisana je kao mjesto ugodnog življenja (Abese, 24-31), ukrašena prelijepim pejzažima, nadstvođena nebom prepunim zvijezda (El-Mulk. 3-5), učinjena plodnom (El-En'am, 99), obogaćena prijatnim i ugodnim zrakom, učvršćena visokim planinama (El-Enbija', 31-32.), nastanjena raznim vrstama životinja i biljaka, sve kako bi čovjeka iznova i konstantno podsjećala na njenog Tvorca i čovjekov izgubljeni džennetski ambijent.

Stvoritelj i istinski Vlasnik Zemlje je čovjekov Gospodar, Allah Uzvišeni. Da bi čovjeka na putu njegove zaboravnosti podsjetio na podareni mu emanet, Gospodar šalje znakove na svakom mjestu, ali i odabire glasnike među ljudima koji će izravno dostavljati Njegovu riječ, opomenu i poziv. Čovjeka stalno prati zaborav i malo je onih koji istinski nose stalnu svijest o Bogu, a zemaljske blagodati često ga vode ka oholosti u kojoj sebi umišlja da je on gospodar i vlasnik Zemlje i svega na njoj. Vjerovatno je teško naći period u povijesti u kojem se čovjek toliko uzoholio kao danas, kada je, svojim nezajazljivim porivom da “vlada prirodom” i da nekontrolisano i bespoštedno uništava prirodna bogatstva, zagađuje okolinu i bez osjećaja grižnje savjesti iskorištava prirodne resurse do krajnjih granica, došao do tačke koja sluti apokaliptičnom kraju svijeta koji poznajemo.

U značajnoj mjeri, ako ne i u potpunosti, moderni čovjek je potisnuo duhovna značenja Prirode kao “Božijeg znaka” i kao “Otvorenog Kur'ana” sa čijih se stranica pojavljuje aktivna svijest o Stvaraocu i Održavatelju stvorenog, a sve je više počeo doživljavati Prirodu kao nešto čime treba zagospodariti, što treba osvojiti, ukrotiti i savladati.” (Nasr, 2001:13-14) Proces industrijske revolucije, modernizacije, ekonomskog razvoja i tehničkog napretka donio je otuđenje čovjeka od Zemlje, njegovo zanemarivanje univerzalnih poruka koje mu šalje Uzvišeni Allah, što je dovelo do toga da je “svetost” podarene blagodati dovedena do ništavila. Dok je čovjek hodao zemljom svojim nogama, obrađivao je svojim rukama, živio je s prirodom, dublje ju je osjećao, divio joj se ili strahovao od njenih pojava, poput poplava, zemljotresa, grmljavine, vulkana. Čovjek danas sve manje hoda zemljom,

sve više se njome vozi, leti ili plovi a i kada se kreće, to najčešće biva po asfaltu, betonu ili pločnicima. Čak i u obradi zemlje, čovjek to sve manje čini sopstvenim rukama, a sve više mašinama, čime se gubi izravni dodir sa zemljom, dok pojave opasne po usjeve, manjak vode, poplave, grad, kao i neke vrste zagađenja, pokušava preduprijeti izumima ljudske ruke. Čovjekov pogled sve je manje usmjeren prema Nebu, a sve više u alate i procese koji su produkt savremene industrijalizacije. U takvom ambijentu vrijedno je podsjetiti na univerzalne poruke naše vjere koje potiču na zemljoradnju, sijanje, obradu i kultivisanje zemlje, na naše učešće u procesu oživljavanja zemlje iz njenog mrtvila, procesu kojim nas Gospodar stalno poziva upoređujući ga sa našim rađanjem, ali i ponovnim proživljenjem. (Er-Rum, 50)

Poticaj na zemljoradnju i sadnju

Sve što je na zemlji, pored funkcionalne uloge, ima zadaću da ukaže na svoga Stvoritelja, da pruži čovjeku ugodan život na ovom svijetu, kao i priliku da odnosom prema njemu u skladu sa preuzetim emanetom čovjek zasluži i nagradu na budućem svijetu. U tom smislu, posao svakog muslimana pored ovozemaljske ima i ontološku vrijednost, koja će se vagati dobrim djelima na Sudnjem danu. To je snažan poticaj na aktivizam svake vrste, kao i snažan odgovor na defetizam, pesimizam i beznađe. Zar bilo kome ko je prihvatio Poslanika Muhammeda, a.s., za uzora i učitelja trebaju jasnije riječi, koje će ga motivirati da nađe komad zemlje na kome će zasaditi ili posijati od sljedećih hadisi-šerifa:

Enes r.a. prenosi od Poslanika a.s. da je kazao: "Svaki musliman koji zasadi voćku ili posije usjev, pa od toga pojede čovjek, ptica ili (druga) životinja – imat će od toga sadaku". (Et-Tirmizi, 2010: 3/500)

Enes, r.a., prenosi da je Poslanik, a.s., rekao "Neće nijedan musliman zasaditi voćku ili posijati usjev pa od toga pojede ptica, čovjek ili (druga)

životinja, a da mu to neće biti upisano u sadaku". (El-Buhari, 2016:102) Allahov Poslanik, a.s., je rekao: "Nema bolje hrane od one koju čovjek pojede od rada svojih ruku." (El-Buhari, 2008:181)

Dolaskom muhadžira u Medinu otvorilo se novo poglavlje i u njihovim životima. Ensarije su iskazali spremnost da muhadžirima ustupe dio svojih posjeda kako bi se bavili poljoprivredom, i to su iznijeli pred Poslanika, a.s. Znajući sklonost i iskustvo muhadžira (mekelija) u trgovini, kao i nedostatak znanja o zemljoradnji, Poslanik, a.s., ih savjetuje da poštuju umijeće drugih i budu od pomoći u tim poslovima, te će na taj način biti ostvarena korist za cijelo društvo. Ovaj hadisi-šerif to lijepo oslikava: Ebu Hurejre prenosi: "Ensarije su Vjerovjesniku, a.s., rekli: "Podijeli palmovike između nas i naše braće muhadžira iz Mekke!" "Ne" – odgovorio je on – "A da nam pomognete u obradi, pa da vas uključimo kao saučesnike u raspodjeli ploda?" "Čuli smo i pokoravamo se" – rekoše muhadžiri." (El-Buhari, 2016:104)

Ovakvi i slični hadisi bili su stoljećima poticaj muslimanima da izgrade *prijateljski* odnos spram podarenih blagodati. Sijali su zemlju, kultivirali je, gradili gradove i naselja, pravili puteve, krotili životinje, izgrađujući poseban kulturno civilizacijski odnos koji je odlikovala milost, svrsishodnost, ravnoteža, i nadasve odgovornost kako prema Uzvišenom Bogu tako i prema drugim stvorenjima s kojima su dijelili sudbinu planete Zemlje. Jedan od nezaobilaznih zahtjeva bio je ravnoteža: ako siješ, ostavi i drugim stvorenjima, ako gradiš, poštuju pravo drugih na pogled i prirodne resurse, ako radiš sa životinjom, nemoj je izrabljivati i mrcvariti, ako ti imaš pravo, i drugi ga imaju, makar ne imali moć govora.

Kultivisanje zemlje

Potreba da se kultiviše dio zemlje koji je zapušten, zanemaren ili napušten, bila je prisutna u svakom vremenu. Muslimani su ovaj proces

dovođenja zemlje u stanje iskoristivosti nazivali pojmom *ihjāul-mevāt*. "Termin *el-mevāt* označava zemlju koja nije zasijana i koju niko ne koristi, a sintagma *ihjāul-mevāt* označava da neka osoba pristupi nekoj zemlji koja nema vlasnika i koja je daleko od naselja i ne spada u neko od općekorisnih dobara, pa je kultivise navodnjavanjem, usjevima i zasadima, ili pak gradnjom, te ona time postane njegovo vlasništvo. Pri tome je svejedno da li mu to dozvoli vladar ili ne dozvoli, što je stav većine učenjaka. Imam Ebu Hanifa, Allah mu se smilovao, uvjetuje saglasnost vladara kako bi ovakva zemlja postala vlasništvo ovog čovjeka". (Tuhmaz, 2004:127-128)

Pored koristi koju je mogla donositi ta zemlja, motiv za njeno kultivisanje je u porukama Poslanika, a.s., koji je definisao pravo na tu zemlju, ali i dao poticaj kroz duboku svijest o tome da svaka zasađena sadnica ili pedalj obrađene zemlje kroz svaku korist ostvarenu kroz nju ima nagradu sadake, koja se u pravilu vrednuje od 10 do 700 sevapa. Od Aiše se prenose riječi Poslanika, a.s.: "Ko oživi zemlju koja nema vlasnika, on ima najveće pravo da je uzme." (El-Buhari, 2016:111) Vjerovjesnik, a.s., veli: "Onaj ko oživi pustu zemlju, on za nju ima nagradu, a ono što živi stvor otuda pojede, ubraja mu se u sadaku." (Sabik, 2007:5/139)

Da li se držali stava Ebu Hanife, r.a., da se mora tražiti dozvola vlasti na pravo kultivisanja, ili ne, navedene riječi Poslanika, a.s., pokretale su muslimane stoljećima da prostore koji su nekada bili pustinje, šikare, neplodne ravnice, pretvore u velelebne gradove sa pejzažima sličnim onima u opisu Dženneta, ili na njima uzgoje pamuk, rižu, šećernu trsku, pšenicu i sl., ili da procesom melioracije močvarna zemljišta isušite i na njima zasade raznovrsne biljke. Ponajbolji primjer ovog procesa u povijesti je bila kultura tla Andaluzije. Nažalost, uprkos silnom napretku i mehanizaciji, još mnogo velikih prostora na Zemlji stoji zapušteno i neobrađeno, a broj

gladnih na svijetu je u stalnom porastu. Muslimani bi svakako trebali preuzimati inicijativu, za šta imaju mnoštvo razloga.

Ustupanje zemlje na korištenje

Zemlja ne bi smjela biti zapuštena. Posebno je to vidljivo u prostorima na tlu Bosne i Hercegovine na kojima su ratna dešavanja dovela do migracije stanovništva, prisilom ili sopstvenim izborom. Nerijetke su slike obradivih površina koje su zapuštene, zarasle, a postoji i bojazan da će biti nepovratno i izgubljene u procesima izmjena zakonskih rješenja. Odliv stanovništva sa sela, jeftina i lahko dostupna hrana, veća materijalna korist od drugih zanimanja, odlazak u inostranstvo, usitnjeni posjedi, smanjenje stočnog fonda, i još mnogo drugih razloga vode ka obezvređivanju rada na zemlji, kao i zanemarivanju ostvarivanja prihoda sa zemlje. Onima koji iz nekih razloga ne mogu svoju zemlju obrađivati, zbog odsustva, starosti ili nedostatka sredstava, riječi Poslanika, a.s., mogu biti pravac djelovanja. Od Ebu Hurejre se prenosi hadis: "Ko ima zemlju neka je sam sije ili neka je ustupi svome bratu (da je sije). Ukoliko je ne prihvati, neka svoju zemlju zadrži za sebe za druge potrebe." (El-Buhari, 2016:114)

Od Ibn Abbasa se prenose riječi Poslanika, a.s.: "Da neko od vas dadne svome bratu besplatno zemlju na korištenje, bolje mu je nego da za to uzme određenu rentu". (Kurdić. Rebronja, 2015:5/73)

Davanje zemlje u zakup

Davanje zemlje na obradu može biti, kako smo ranije istakli u hadisima Božijeg Poslanika, a.s., bez ikakve naknade, osim nade za nagradu na Ahiretu, ili u zakup uz određene uslove i dogovore. Ovdje ćemo se osvrnuti na neka od šerijatskih pravila po ovom pitanju. "U šerijatskom pravu (el-muzera') označava davanje zemlje nekome ko će je obrađivati, uz uvjet da njemu pripadne udio u

onome što prisprije, recimo polovina ili trećina, ili više ili manje, zavisno od onoga šta su se poslovni partneri dogovorili. Ovakva zemljoradnja vrsta je saradnje između radnika i vlasnika zemlje. Moguće je da je radnik izuzetno vješt u oblasti zemljoradnje, ali da ne posjeduje zemlju, a da je vlasnik zemlje nesposoban baviti se zemljoradnjom." (Sabik, 2007:5/134)

"Pravno je valjano davanje u zakup zemljišta za poljoprivredu uz definiranje kulture koja će se na njemu sijati. Ili npr. da zakupac kaže: "Uzimam to u zakup uz uvjet da na tome sijem šta hoću"... Zakupac ima pravo na navodnjavanje i na put, makar to i ne uvjetovao". (Tuhmaz, 2004:489-490)

Od uvjeta zakupa važno je napomenuti sljedeće činjenice:

- Pri zakupu je potrebno znati vrijednost zakupnine kao i korist onoga što je predmet zakupa.
- Važno je precizirati vrijeme trajanja zakupa, posebno kod zakupa vakufskih parcela ili jetimske zemlje, zbog straha od uzurpacije,
- Ukoliko bi zakup bio u vidu nečega što se približno mjeri, vaga ili broji, uvjet je da se tačno odredi količina i svojstvo,
- Kod zakupa životinja (u novim okolnostima poljoprivrednih mašina) jasno se moraju precizirati vrste posla, vremenska odrednica, kao i mjesta na kojima će se koristiti.

Zakupnina se može plaćati na jedan od tri načina; uvjetovanim plaćanjem unaprijed, neuvjetovanim plaćanjem unaprijed te plaćanjem nakon realizacije odredaba ugovora.

Zakup uz udio u plodovima

Ova vrsta zakupa je dozvoljena uz određene uvjete koji se moraju ispoštovati. Naime, iz Poslanikove, a.s., prakse je jasno da se može davati zemlja u zakup na način da se zakupnina da u usjevima i plodovima koji prispiju na toj zemlji. Ibn Abbas prenosi da je Allahov Poslanik,

a.s., davao zemlju življu Hajbera, uz uvjet udjela u usjevima i plodovima koji prispiju." (Sabik, 2007:5/134) Ashabi, r.a., složili su se da je davanje zemlje uz uvjet udjela u usjevima dozvoljeno; tako su poslovali, i niko od njih nije mislio drugačije." (Sabik, 2007:5/135) Pomirujući hadis su riječi koje se prenose od Poslanika, a.s.: "Bolje je da neko od vas svoju zemlju dodijeli, nego da za nju uzima proviziju." (Sabik, 2007:5/136)

Zabranjeni oblik zakupa u plodovima je preciziranje udjela plodova u tačnoj mjeri (a ne procentu) ili jasno preciziranom dijelom iznajmljenog zemljišta s koga bi prispjeli plodovi pripadali zakupodavcu.

Zakupljivanje zemlje za novac, zlato, srebro

Davanje u zakup uz nadoknadu u novcu, zlatu, srebru ili drugoj poznatoj vrijednosti je, prema većini pravnika, dozvoljeno. Dozvoljeno je dati zemlju u zajam za zlato, srebro, novac, hranu i druge stvari koje se ubrajaju u imovinu. U vezi s ovom vrstom zakupljivanja preneseno je nekoliko hadisa od kojih izdvajamo sljedeći. Hanzala ibn Kajs kazuje: "Upitah Rafija ibn Hadidža o unajmljivanju zemlje, te mi on reče: "Allahov Poslanik, a.s., nam je to zabranio". Rekoh mu: "I na zlato i srebro?" Na to mi on odgovori: "Kada je riječ o unajmljivanju za zlato i srebro, u tome nema ništa loše". (Prenose petorica izuzev Tirmizija) Dozvoljenost ovakvog načina zakupljivanja čini osnovu i za dozvoljenost iznajmljivanja određenih zanimanja za određene vrste poslova uz nadoknadu. U hadisima se prenosi također praksa Poslanika, a.s., o iznajmljivanju nadničara, osobe za hidžamu, dovilje, sluge, životinja, i sl.

Davanje zekata na poljoprivredne proizvode

Zemlja je Božije vlasništvo i povjerenja je čovjeku na življenje, čuvanje i kultivisanje. Uz sve blagodati koje ovaj emanet nosi sa sobom je i obaveza da se dio od prispjelih plodova

izdvoji u Bejtul-mal kao dio zekata na poljoprivredne proizvode. Ova obaveza je stroga islamska dužnost, farz, čije izvršavanje unosi beričet i porast u imovinu i osigurava nagradu na ahiretu, a neizvršavanje gubljenje beričeta, umanjene plodova, kaznu na dunjaluku, kao i tešku kaznu na ahiretu. U vezi s ovom islamskom obavezom evo nekoliko važnih činjenica kao svojevrsno pojašnjenje u prilog boljem razumijevanju zekata na poljoprivredne proizvode.

Osnova za obaveznost

Stroga obaveza davanja zekata na poljoprivredne proizvode definirana je kur'anskim ajetima: "O vjernici, udjeljujte od lijepih stvari koje stječete i od onoga što vam Mi iz zemlje dajemo, ne izdvajajte ono što ne vrijedi da biste to udijelili – kad ni vi sami to ne biste primili, osim zatvorenih očiju. I znajte da Allah nije ni o kome ovisan i da je hvale dostojan. Šejtan vas plaši neimaštinom i navraća vas da budete škrti, a Allah vam obećava oprost i nagradu Svoju; Allah je neizmjerljivo dobar i zna sve." (El-Bekare, 267-268) "On je Taj koji stvara vinograde poduprte i nepoduprte, i palme i usjeve različita okusa, i masline i šipke, slične i različite, jedite plodove njihove kad plod dadnu, i podajte na dan žetve i berbe ono na što drugi pravo imaju (zekat), i ne rasipajte, jer On ne voli rasipnike." (El-En'am, 141)

Također, kao osnova za obaveznost zekata na poljoprivredne proizvode uzima se i Poslanikov, a.s., hadis u kome kaže: "Na ono što je zalijevano kišom ili natapano s izvora, daje se desetina. A ono što je zalijevano prskanjem, pola desetine". (Karalić, 2010:2/257)

Davanje "na dan žetve"

Poslanikovi, a.s., hadisi su jasnije precizirali vrste proizvoda na koje se daje zekat, količinu za izdvajanje kao i procenat koji se ima izdvojiti. Za razliku od ostalih vrsta zekata, ova vrsta zekata se daje na dan žetve (El-En'am,

141), pa makar bilo i više žetvi u toku godine. Ostale vrste imovine, kao npr. zlato, srebro, novac, trgovačka roba, stoka, imaju period od jedne godine da rastu i razvijaju se i tek tada se jedanput godišnje na njih daje zekat.

Desetina ili pola desetine?

Poslanik, a.s., kaže: "Na ono što je zalijevano kišom ili natapano s izvora, daje se desetina. A ono što je zalijevano prskanjem, pola desetine." (Karalić, 2010:2/257) Ovaj princip je vrlo važan, posebno u današnjem vremenu kada se urod mnogostruko uvećava navodnjavanjem savremenim sredstvima za navodnjavanje, bilo u plasteničkoj ili proizvodnji na otvorenom. Kombinacijom ova dva načina navodnjavanja, prirodnim i vještačkim, neki pravници će zastupati mišljenje o tome da se u tom slučaju izdvaja 7,5% od ukupnog prinosa, kao neka srednja mjera. Svakako ostaje princip da ukoliko je u toku većeg perioda uzgoja bila kiša da se izdvaja 10%, a u suprotnom, ukoliko se vještački navodnjavalo tokom većeg dijela godine, onda 5%.

Šta se isključuje kod obračuna?

Propis je da se troškovi proizvodnje odbijaju kod obračuna zekata na poljoprivredne proizvode. Ti troškovi mogu biti različiti, shodno vrsti koja se uzgaja kao i načinu proizvodnje. Troškove kao npr. sjetva, žetva, đubrenje, vršidba, čuvanje, transport, angažman radne snage treba uredno obračunati i njihovu vrijednost odbiti od ukupnog prinosa i na ostatak dati zekat.

Uz navedene troškove, kod obračuna se odbija i ono što se potroši na porodicu.

Osnovne potrebe pojedinca i njegove porodice u islamskom pravu imaju prioritet u odnosu na opće potrebe zajednice, prema hadisu: "Allahov Poslanice, imam zlatnik". "Potroši ga na sebe", reče mu Poslanik, a.s. "Imam još jedan" reče ashab. "Potroši ga na suprugu", odgovori mu. "Imam još jedan", reče. "Potroši ga na djetu", odgovori mu. "Imam još jedan",

reče. "Ti bolje znaš na šta ga trebaš potrošiti", odgovori mu Poslanik a.s." (Hasani, Čeman, 2019: 220)

Ni najbolju imovinu, a ni najlošiju

Kod izdvajanja imovine treba obratiti pažnju i na to koja se imovina daje u zekat. Pravilno razumijevanje je da se izdvaja srednje vrijedna imovina, ni najbolja a ni najlošija. Vlasnik ima pravo da odabere i najbolju imovinu, ukoliko je to isključivo njegova odluka kojom želi steći veću nagradu kod Uzvišenog Gospodara. U vezi sa ovim, vrijedno je prisjetiti se riječi Poslanika, a.s., upućenih Muazu ibn Džebel u kada ga je poslao u Jemen kao prikupljača zekata: "...ako i to prihvate, nemoj izuzimati njihovu najbolju imovinu. Pazi se dove onoga kome je učinjeno nasilje, jer između nje i Allaha nema nikakve prepreke". (Karalić, 2010:2/244)

Od Ebu Malika se prenosi da je Bera kazao: "Ajet: 'Ne izdvajajte ono što ne vrijedi da biste to udijelili', objavljen je u vezi s grupom nas, ensarija. Mi smo posjedovali datule. Neki bi ljudi dijelili datule shodno tome kako su rodile. Neki bi grozd ili dva objesili u džamiju, pa bi neko od stanovnika sofe, koji nisu imali druge hrane, udarao štapom po grozdu, i kada bi spala zrela ili nezrela datula, on bi je pojeo. Bilo je ljudi koji nisu težili dobru. Donijeli bi grozd sa lošim i pokvarenim datulama i vješali ga (u džamiju). Uzvišeni Allah je (tim povodom) objavio: 'O vjernici, udjeljujte od lijepih stvari koje stječete i od onoga što vam Mi iz zemlje darujemo, ne izdvajajte ono što ne vrijedi da biste to udijelili – kada ni vi sami to ne biste primili, osim zatvorenih očiju'. 'Kada bi nekome od vas', veli Vjerovjesnik, a.s., "bilo dato na poklon nešto slično onome što on daje, ne bi to primio, osim zatvorenih očiju ili zbog stida". Nakon toga je" – veli Bera – "svako od nas dijelio najbolje što je imao". (Karalić, 2010:6/196)

Većina pravnikâ navodi da se, uz poljoprivredne proizvode, po sličnom principu izdvaja i zekat na med. Stav

hanefijskog mezheba je da nema nisaba kod poljoprivrednih proizvoda, nego se izdvaja na sve što se ubere, što također znači da ni kod meda nema nisaba, nego se izdvaja 10% od količine koja se prikupi.¹

Zaključak

Osnovne temelje čovjekovog odnosa spram Zemlje kao podarene blagodati i prostora ugodnog življenja definirali su normativni izvori islama Kur'an i sunnet. Čovjek je *halifa*, namjesnik kome je Zemlja podarena na čuvanje, te je shodno tome prilagođena njegovim životnim potrebama.

¹ Šire pojašnjenje pogledati na Zekat na med – Zekat.ba

Čovjek je od zemlje stvoren, na njoj živi, iz nje hranu uzima i na kraju u nju se vraća. Da bi obitavao na Zemlji, čovjek je prinuđen na njoj raditi, sijati je i obrađivati. Potičući čovjeka da zemlju obrađuje, izvori islama mu daju poticaj kako u ovosvjetskim koristima, tako i u ahiretskoj nagradi koju će dobiti od istinskog Gospodara na Danu ponovnog proživljenja. Zasaditi voćku, posijati plodove, obraditi neobrađenu zemlju, kultivirati zapušteni prostor, navodnjavati ili maliorizirati, sve su to aktivnosti za koje će čovjek biti nagrađen. Pored sopstvene koristi, kroz obavezno izdvajanje plodova za zekat na poljoprivredne proizvode, čovjek ispunjava Božiju zapovijed i razvija altruizam i empatiju prema slabima, ugroženima

ili socijalno osjetljivim kategorijama društva, dajući od onoga što pretekne u njegovim svakodnevnim potrebama. Na ovakav način islam čovjeka čini odgovornim za život na Zemlji, upozoravajući ga na pravilan odnos spram podarenog emaneta, istovremeno snažeći njegovu poziciju društvenog bića suosjećajnog i brižnog spram svega stvorenog. Kroz rad je upućen svojevrsan poziv da se neobrađene i zapuštene bosanskohercegovačke njive kultiviraju i obrade, jer je hrana pripremljena sopstvenim rukama najbolja i najukusnija, a plodovi sa svoje njive najsladši. Na to nas obavezuju propisi naše vjere, povijesno iskustvo kao i aktuelna situacija u kojoj se sve više problematizira proizvodnja i distribucija hrane u svijetu.

Literatura

- Abdulhamid Mahmud Tuhmaz (2004). *Hanefijski fikih*, Sarajevo: Haris Grabus.
- Hasani Mustafa i Čeman Senad (2019). *Zbornik radova – Zekat na poljoprivredne proizvode, stoku i trgovačku robu, Osnovne potrebe i njihov utjecaj na zekat*, Sarajevo: El-Kalem.
- Kur'an s prijevodom Besima Korkuta (2012). Sarajevo: El-Kalem.
- Muhammed ibn Ismail El-Buhari (2008). *Buharijeva zbirka hadisa*, prijevod: Hasan Škapur i Hasan Makić, Sarajevo: Visoki saudijski komitet za pomoć BiH. *Muslimova zbirka hadisa sa komentarom* (2015). *Poglavlje o trgovini*, prijevod i komentar dr. Šefik Kurdić i dr. Semir Rebronja, Zenica, Zenica – CPOCK Novi Pazar.
- Sabik Sejjid (2007), *Fikih-sunne*, Sarajevo, Bookline.
- Sahih el-Buhari, El-Buharijeva zbirka hadisa (2016). *Knjiga o obrađivanju zemlje*, prijevod Mahmut Karalić, Novi Pazar: El-Kelimeh.
- Seyyed Hossein Nasr (2001), *Susret čovjeka i prirode- duhovna kriza modernog čovjeka*, prijevod i pogovor Enes Karić, Sarajevo: El-Kalem.
- Tirmizijin Džami'us-s-sunen, Tirmizijina zbirka hadisa (2010). *O tumačenju Kur'ana, prijevod i komentar Mahmut Karalić*, Novi Pazar: El-Kelimeh.
- Tirmizijin Džami'us-s-sunen (2010). *Poglavlja o zekatu*, Novi Pazar: El-Kelimeh.
- Zekat na med – Zekat.ba

الموجز

الأرض أمانة يجب المحافظة عليها بعناية

وحيد أرنأووط

تعاني البوسنة والهرسك بشكل متزايد من مشكلة الأراضي الزراعية غير المستصلحة والمتروكة، مما يتسبب في نقص المواد الغذائية وتراجع الثروة الحيوانية، وإلى ابتعاد الإنسان عن أداء رسالته «خلافة الأرض»، تجاه «رب الأرض» و«حائزها» وخيراتها. لقد حللنا في هذا المقال الدروس الإسلامية الشاملة حول الحاجة إلى استغلال الأرض وثقافة الزرع والتعاون فيما بين الناس، وكذلك أحكام زكاة المحاصيل الزراعية، مما يبرز التعاطف مع المحتاجين من أفراد المجتمع. إن الهجرة من الأرياف إلى المدن أنتجت رفضاً للزراعة باعتبارها نشاطاً بشرياً غير ملموس وأقل قيمة، وهذا ما ينبغي التنبيه إليه والتحذير منه، لأننا خلقنا من الأرض ومنها نستمد غذاءنا، فهي إذا جزء لا يتجزأ في كل فرد منا، وفيها نعود جميعاً.

الكلمات الرئيسية: الأرض، الإنسان، زراعة الأرض، الاستصلاح، الاستئجار، التنازل، المنح، زكاة المحاصيل الزراعية، الغمار، الممتلكات.

Summary

THE EARTH IS AMANAT THAT HAS TO BE KEPT WITH CARE

Vehid Arnaut

Bosnia and Herzegovina is faced with a growing problem of abandoned and uncultivated lands, which in turn results in shortages of food, losses in livestock funds, and most importantly alienation of man from his role and his mission here on the earth as 'khalifa'- vicegerent, 'master' or the 'owner' of the Earth and its blessings. In this article, we analyse the universal messages of the Qur'an regarding the benefits of cultivating lands, the significance of helping one another, and regulations regarding the Zakat on agricultural products through which we express empathy with underprivileged members of society. The process of migration of the population from agricultural towards urban areas brought about aversion to agriculture as a lesser-valued human activity. This is something we need to address, for from the earth we are created, from its fruits we live and thus it is an integral part of all of us and to it we shall all return.

Keywords: earth, man, cultivation of land, renting, cession, gift, zakat on agricultural products, fruits, property